

Per Øverland: Historieglimt 254 Små bedrifter på Lademoen

Når det gjelder arbeidsplasser på Lademoen så snakkes det gjerne om de store og dominerende virksomhetene. Tre store hermetikkfabrikker lå på Buran. Preservingen lå ut mot Innherredsveien, Canningen lå nederst i Frostaveien og North Atlantic lå i Ulstadløkkveien. Lenger bort i Ulstadløkkveien lå Nidar sjokoladefabrikk. Lade fabrikker lå i Jarleveien og Aktiebryggeriet i Strandveien. Viktig var også TMV i Bakkefjæra. Likevel var de mange små bedriftene som lå spredt over hele Lademoen, viktige både som arbeidsplasser og som leverandører til innbyggerne i det daglige. Både håndverksbedrifter, forretninger og andre virksomheter preget det daglige livet i bydelen. De var så mange at ikke alle kan nevnes, men en rekke kan vi trekke frem. Først skal vi likevel se litt på hvordan folk ble rekruttert til yrkeslivet før i tiden.

Halvorsens kolonial nederst i Halvorsenbakken. Navnet Halvorsenbakken brukes fortsatt flere tiår etter at forretningen opphørte. Foto: NTNU, Universitetsbiblioteket, ca. 1920.

I eldre tider gikk gjerne en sønn i lære hos sin far. Ja, i eldre tid på landet var hjemmet gjerne en liten produksjonsbedrift. Mat, klær, sko og redskaper ble laget hjemme. Enkelte var mer hendt enn andre og lagde gjerne mer enn det var behov for i hjemmet og det ble solgt til naboer for penger eller byttet bort. Slik fortsatte det også i byene. Døtrene lærte husstell av sin mor og tok gjerne tjeneste i nettopp husarbeid. Rundt i byen var de hushjelper i private husholdninger og servitriser på overnattings- og spisestedene. Både jenter og gutter på Lademoen fikk seg ofte arbeid der mor eller far arbeidet. Også i de små bedriftene jobbet barna etter hvert i virksomheten når det var behov for det. I de mange forretningene var sønnene visergutter og jentene ekspederte. Ofte overtok de i sin tid forretningen. Det samme skjedde i håndverksbedriftene. Sønnene lærte farens yrke.

Handel og håndverk ble i byene regulert slik at de som ville drive handel måtte få borgerskap som kjøpmenn. Håndverkere måtte tilhøre et laug for å drive produksjon og salg. Begge deler betød store privilegier for dem som kom innenfor. Kjøpmennene fikk enerett på kjøp og salg over hele Trondhjems område fra Sunnmøre til Kirkenes. Mange av byens borgere drev handel i Lille Fosen (Kristiansund) og Molde og hele kysten nordover. Mange bodde og handlet ulike steder, men de måtte ha sitt tilknytningspunkt i byen og betale toll, skatt og avgifter der. Etter hvert ble ordningen opplevd som urimelig og privilegiene ble undergravd. Mindre handlende tok fatt i byen særlig langs Fjordgata. Så ble handelen fri. Det samme gjaldt håndverkerne. Laugene ble opphevd og alle som kunne et håndverk fikk frihet til å produsere og selge sine produkter. I laugstiden var det vanlig at lærlingene bodde og spiste sammen med mesterens familie. De var en del av hans familie. Når verkstedene ble større, ble lærlinger og svenner sine egne herrer i fritiden. Vi fikk små og litt store skofabrikker og tekstilverksteder. En ny tid var begynt for håndverket.

På Lademoen kom de små bedriftene etter hvert som befolkningen økte, særlig etter at området ble en egen bydel i 1893. Overalt dukket det opp små butikker. Flest var melkebutikkene, men også forretninger for fisk og kolonialvarer ble det mange av. Også mer spesialiserte forretninger finner vi

rundt i bydelen. Ser vi samlet på tiden frem til etter den andre verdenskrigen, finner vi et utall av virksomheter. Det var to apoteker. Ladejarlen apotek lå i Innherredsveien nummer 49, senere i nummer 50, mens Elefantapoteket var i Mellomveien 20. Ladejarlen ble drevet av Aasmund Laugsand med telefon 345. Elefantapoteket var bestyrt av Haakon Heuch med telefon 4055. Fem bakerier var Bagersvendenes Fællesbageri i Gamle Kongevei 6, Haakon Lein i Mellomveien 18, Chr. Olsen i Strandveien 39, Rosenborg Dampbageri i Rosenborggata 10 og Trondhjems Brødfabrik i Frostaveien 1. I Kirkegata 59 finner vi Blik- og Kobberslager P. Kristiansen med telefon 2561. I Innherredsveien 54 ligger Innherredsveiens blomsterforretning der det også var begravellesbyrå. Byggmester Andr. Sand holder til i Gregus gate 7. To Cycleforretninger har sin plass på Lademoen: Jul. Johansen i Kirkegata 49 og Mortensen & Gravstad i Mellomveien 12. Fiskematbutikker er Nidaros Fiskematforretning i Strandveien 23 og M. Tiltrum i Innherredsveien 60. Fem frukthandlere er Nella Aas i Mellomveien 18, Chokoladehuset ved Rosendals teater, Frugtkiosken på Voldsminde, W. Eide på Udsigten 13 og L. Hagen i Strandveien 19. De aller fleste av de nevnte bedriftene er hentet fra Adresseboka fra 1925. Over årene ble enkelte borte, mens andre kom til.

Det er allerede blitt en lang oppregning av små bedrifter, særlig butikker av forskjellige slag. Likevel er oversikten langt fra fullstendig. Butikker i Strandveien er med i oppregningen, men her var det i tillegg syv kolonialforretninger. For å illustrere den store mangfoldigheten av små bedrifter på Lademoen skal vi nevnte navnene på disse syv. I nummer 15 finner vi E. Halvorsens kolonial. Den lå senere tvers over veien, inn til «Halvorsenbakken», som nederste del av Fjæregata ble kalt. I 25A lå A. Andresens kolonial. I 39 var S. Almaas og i 39 kolonialen til Chr. Olsen sammen med hans bakeri. I 57 kom G. Sjøvold, i 64 K. O. Skaanes og i 74 Hanna Gustavsons kolonialforretning. I de tilstøtende gatene lå også mange slike butikker. I Østersunds gate 14 lå P. Eilertsen, i 15 John M. Andresen og J. M. Aune i nummer 22. M Grande lå i Fjære gata 2. I Ulstadløkkveien nummer 32 hadde Alfild Jacobsen sin kolonial, Vi kunne fortsette, men skal til slutt nøye oss med å nevne D. Bjerkans forretning i Wessels gate 22 for å se på vareutvalget som var: «*Mel-, Kolonial- og Fetevarer. Delikatesser*».

Til sammen er det nå navngitt 32 små virksomheter på Lademoen. De er likevel bare mellom en tredel og halvparten av alle som vi kunne har tatt med. Nesten alle er blitt radert ut etter hvert. De store kjøpesentrene på Lade og i sentrum har overtatt. Der får man det meste av varer og tjenester i dag. Kanskje vil utviklingen gi oss nye nærbutikker slik Lademoen har fått en rekke små spisesteder. Det vil kunne gi mer liv og røre i en fin boligbydel.